

Tiedote julkaisuvapaa 4.11.2024 kello 15.00

Rauno Lämsä ja Raimo Ikonen: Pohjois-Suomella ratkaiseva rooli huoltovarmuuden turvaamisessa

HTT Raimo Ikonen ja FL Rauno Lämsän Pohjoinen Suomi – Tarjolla tulevaisuus -selvityksen mukaan Pohjois-Suomella on ratkaiseva rooli kansakunnan huoltovarmuuden ja omavaraisuuden turvaamisessa. Selvityshenkilöt ovat tarjonneet itsenäisesti laatimansa selvityksen Pohjois-Pohjanmaan liiton hyödynnettäväksi.

Pysyvästi muuttuneet toiminta- ja turvallisuusympäristöt ovat nostaneet esille alueellisen kehittämisen uudet rakenteet: saavutettavuuden ja alueellisen elinvoiman, joihin kytkeytyvät huoltovarmuus ja omavaraisuuden turvaaminen koko Suomen näkökulmasta. Omavaraisuus koskee ruokaa, energiaa ja terveyttä. Alueelliset tarpeet ja toimet ovat yhä enemmän luonteeltaan kansallisia ja samalla osin eurooppalaisia. Nyt on tarve kansallisen aluepolitiikan uudistamiselle.

Pohjoisen väylät ovat ainoat reitit Eurooppaan Itämeren kriisitilanteessa. Strategiset ja kriittiset resurssit nousevat arvoon arvaamattomaan. Saavutettavuus on Euroopan yhteinen asia. Euroopan unionin tulisi toteuttaa huoltovarmuusyhteyksiä ja sotilaallista liikkuvuutta varmistava atlanttinen yhteyskäytävä. Kyseessä olisi pohjoisen kattava tie- ja ratakokonaisuus liikenteen solmukohdat ja sotilaallisen liikkuvuuden tarpeet huomioiden. Väyläinvestointien ohella maakunnan lentoliikennedyhteyksien kansainvälistäminen huutaa toimijoita alueen elinvoiman vahvistamiseksi.

Tulevaisuuden suuret ratkaisut vaativat kansallista yksituumaisuutta, luottamusta sekä toimivaa yhteiskuntaa, jonka kaikki voivat kokea omakseen. Kansantalous ei ole kasvanut 17 vuoteen. Yhteiskunnan rakenteet ja palveluiden uudistukset ovat odottaneet. Yhteiskunnan vetovoimatekijä on tehokas hallinto, joka luo edellytykset osallistua yhteiskunnan rakentamiseen sekä tunteen vaikuttaa omiin ja kansakunnan asioihin.

Soteuudistukselle tulee antaa työrauha. On tahallista jarruttamista esittää aloittaneiden hyvinvointialueiden yhdistämistä, pakottaa hätäratkaisuihin tai lähipalvelujen alasajoon. Tarjolla on korjaavia uudistuksia ja luontaisia kustannuksia säästäviä toimia, kuten hallinnon ja normien perusteellinen purku, yhteiskunnan palvelulupauksen ja priorisoinnin määrittely, perusterveydenhuollon historiallinen uudistus, omalääkärijärjestelmän käyttöönotto, digi-asiointin toteuttaminen, kotisairaalarjärjestelmän toteutus, liikkuvat terveyskeskukset ja -palvelut, aluehallinnon yksinkertaistaminen, lomake- ja tietokannan yksinkertaistaminen, kilpailutusten tehostaminen, kiinteistö säästöt, paljon palveluja käyttävien asiakkaiden hoidon parantaminen, viranomaispalvelujen ja vähävaikutteisten palvelujen rajaus. Toimien merkittävä säästövaikutus on arviolta 2–3 miljardia euroa keskipitkällä aikavälillä.

Pohjois-Pohjanmaan maakunta näyttää mallia muun muassa omalääkärimallillaan, ikäneuvolalla, perhekeskustoiminnalla ja digi-sotekeskuksellaan. Omalääkärijärjestelmä eli jatkuvan hoidon malli on päätetty ottaa käyttöön Oulun mallin pohjalta koko hyvinvointialueella. Tutkimuksissa on todettu mallin tehostavan toimintaa noin kymmenen prosenttia. Tämä heijastuu vastaavana helpotuksena erikoissairaanhoidossa. Tavoitteena on, että koko Pohjois-Suomen yhteistyöalueella toteutetaan vastaava uudistus. Normien purku ja Hukkajahti-hanke ovat osa perusterveydenhuollon ja kuntien toiminnan tehostamista. Ohjausjärjestelmän keventäminen ja byrokratian purku ovat nyt tärkeämpiä kuin raha, mistä syystä valtioneuvoston ja ministeriöiden toiminta kaipaa kunnan kohentamista. Hyvinvointialueiden johtamista tulee kehittää. Sote II uudistusvaihe on vuorossa saatavien kokemusten valossa. On perustellusti herätetty kysymys, että olemme lähellä perustuslain hengen ja kirjaimen rikkomista tällä kinastelulla.

Yhtenäiskuntamalli on tullut tiensä päähän ja on siirryttävä yhteistyön kuntamalliin. Kunnat keskittyvät kolmeen päätehtävään: terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, koulutukseen ja varhaiskasvatukseen sekä työllisyyden edistämiseen valtakunnallisessa ohjauksessa määriteltyjen kriteerien mukaisesti. Muutoin kunnat toimivat yksin tai yhdessä toisten kuntien kanssa sekä tekemällä kumppanuussopimuksia, yhteistyösopimuksia tai verkottuvat vahvistaakseen toimintakykyään.

Kuntalain kokonaisuudistus etenisi vaiheittain. Normien ja tehtävien purun jälkeen valtioneuvosto antaa puitelain vapaakuntakokeilua varten vuosille 2027–2030, jonka aikana kunnat rakentavat yhteistyökuntien malleja. Uudistettu

kuntalaki tulisi voimaan 2030 alkaen. Uudet kunnat keskittyvät yhteisöllisyyden varmistamiseen ja lähipalveluihin, jotka luovat kunnan asukkaille elämän ja hyvinvoinnin perustan. Yhteistyöpohjainen kunta voi tuottaa helpommin työllisyyttä edistäviä monialaisia palveluita.

Nykyisin alueilla ei ole kokonaisvastuullista toimijaa, vaan erilaisia toimijoita erilaisilla verkostoilla. Ohjausviestien yhtenäistä kopinottajaa ei ole. Maakuntahallinnon uudistusta tarvitaan. Pohjois-Pohjanmaa voisi toimia edelläkävijänä ja toteuttaa maakuntakokeilun seuraavan hallituksen aikana. Se olisi luonnollinen jatko maakunnan edelläkävijyydelle. EU:n rakennerahasto-ohjelman työstäminen yhden sijaan kolmella suuralueella sekä alueellisen kehittämisrahoituksen suuntaaminen alueille suoraan olisi ensiaskel maakuntahallinnon hahmottamisessa. Valtioneuvoston päätös tarvitaan ajoissa.

Alueiden elinvoiman vahvistaminen nousee keskiöön Pohjois-Pohjanmaan kehittämisessä. Saavutettavuuden ohella työvoiman saatavuus, koulutus- ja innovaatiotoimet, biotalous ja matkailu tuovat tulevaisuutta tarjolle. Tarvitaan aktiivista elinkeinopolitiikkaa. Hallituksen hellimä kahdeksan kaupunkiohjelman toteutus herättää huolia alueellisesta vastakkainasettelusta. Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmien toteutuksen viipeet nostavat lisäksi huolia.

Työvoiman saantiin vaikutetaan koulutustoimilla, etenkin oppisopimuskoulutuksen lisäyksellä ja ammattikoulutuksen keston lyhentämiskokeiluilla. Työkykyisten eläkeläisten paluu työmarkkinoille lisäisi tuntuvasti työllisten määrää selvityksen eri keinoilla, lisäansioiden neutraalilla verotuksella ja eläkeläisten bonussetelillä. Kansainvälisten osaajien muutto- ja avustuspaketti tulisi kehittää.

Koulutustoimia koskevat ehdotukset lähtevät koulutusvaiheiden alusta alkaen. Peruskoulu-uudistusta on kiirehdittävä. Ammattikoulutuksen lyhentämisessä tulisi ryhtyä tositoimin. Yliopisto-opetuksen yksi kehittämiskohteista on Oulussa 6G-opinajon toteuttaminen sekä muutoin Pohjois-Suomen 6G-rahaston perustaminen yhtäläisten mahdollisuuksien turvaamiseksi maakunnassa. Yhteismaisteriohjelmat tuottaisivat vaikuttavuutta elinvoiman edistämiseksi. 6G-opinajon kanssa rinnakkain voisi hyvin toimia Naton osaamiskeskus, missä yhteydessä kaksoiskäyttökäyttöteknologiaa voitaisiin edistää. Maakunnan edunvalvonnan tavoitteeksi tulisi asettaa alueellisen opintolainahyvityksen aikaansaaminen työvoiman houkuttelemiseksi.

Matkailukeskittymän tulevaisuuden varmistaminen tarvitsee saavutettavuuden tuntuva parantamista. Matkailijamaksu tulisi ottaa käyttöön maakunnassa jo vuonna 2026 kiinteistöveron tapaisesti ja tuotot suoraan kunnille kaivosveron tuntuvan noston (4–6 prosenttia) ohella. Biotalous on voimakkaasti nouseva elinkeinojen kirjo maakunnassa. Biotalous ja -kaasun, aurinkovoiman sekä monipolttainemoottoreiden yhdistelmiä kaivataan pikemminkin tuulivoiman sijaan.

Suomen tulisi terävöittää EU:ta koskevia tavoitteita. T&K- ja innovaatiotavoitteet toteutuvat eurooppalaisina tavoitteina, mutta kansallisesti elintärkeä EU:n itäisten raja-alueiden turvallisuusohjelma kattaen koko itärajan yli 1 300 kilometriä ei toteudu ilman Suomen ponnisteluita. Ohjelman tulisi olla erillinen koheesiopolitiikan toimiin nähden. Rakennerahasto-ohjelman toteutus kolmella suuralueella toisi alueellisesti täsmällisempiä toimia ja runsaamman rahoitussuunnan EU:lta. Harvan asutuksen kriteeri kaipaa sisällöllistä laajentamista perus- ja lähipalveluiden saannin turvaamiseksi.

Velkaisen Suomen ei tule rahoittaa muita vauraimpia EU-maita. Hallituksen tulisi ottaa tarvittaessa yhdeksi EU-johtotähdexseen EU:n omien varojen eli rahoitusjärjestelmän uudistamisen ostovoimakorjatun bruttokansantulomallin pohjalle. On välttävää elpymispaketin kaltaiset katastrofaaliset epäonnistumiset tilanteessa, jossa nettomaksuus nousee jatkuvasti.

Monitahoisten esitysten odotetaan tuovan keskipitkällä aikavälillä noin 3–4 miljardin euron suuruiset lisäsaannot ja kustannussäästöt. Vuosikymmenen kuluessa vielä merkittävästi suuremmat. Lämsän ja Ikonen mukaan Pohjois-Pohjanmaan tulisi rakentaa imagonsa kuuden m:n perustalle: metsät, mineraalit, matkailu, maaseutu, maanpuolustus ja mielikuvat.

Lisätiedot ja haastattelupyynnöt:

HTT Raimo Ikonen, p. 050 559 9179, sote-, kunta- ja maakunta-asiat

FL Rauno Lämsä, p. 040 664 7630, alueellinen kehittäminen, elinvoima ja EU-asiat